

ТЕХНОЛОГІЇ ПОШУКУ ЗА ВІДКРИТИМИ ДЖЕРЕЛАМИ В ПІДГОТОВЦІ ЕКОНОМІСТІВ

УДК 37.011.33

Ушкальов В. В.

Кандидат економічних наук, доцент ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Мартіянова М. П.

Кандидат економічних наук, доцент ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Визначено сучасні проблеми підготовки слухачів економічних спеціальностей щодо роботи з інформацією. Визначено роль та можливості, які надає застосування технологій пошуку за відкритими джерелами в навчальному процесі для формування професійних компетентностей економістів.

Ключові слова: зміст освіти, технології роботи з інформацією, OSINT.

Annotation. The modern problems of training students of economic specialties in working with information are identified. The role and opportunities provided by the application of open source search technologies in the educational process for the formation of professional competencies of economists are defined.

Keywords: content of education, information technology, OSINT.

Провідними тенденціями, що характеризують розвиток сучасного суспільства, є глобалізація економічних процесів і цифровізація діяльності організацій. При цьому постійно зростають обсяги інформації, аналіз якої є необхідною умовою для прийняття раціональних економічних рішень. Водночас збільшується кількість не тільки релевантної інформації, а й інформаційного шуму та хибної інформації, що значно ускладнює застосування традиційних інструментів економічного аналізу і висуває нові вимоги з розвитку компетентностей економістів не тільки щодо роботи з даними, а й стосовно пошуку необхідних даних для прийняття рішень.

Сучасна концепція світосприйняття VANI, сформульована Д. Кашио, характеризує світ як brittle (крихкий), anxious (тривожний), nonlinear (нелінійний) та incomprehensible (неосяжний) [1]. І це означає, що до раніше домінуючих характеристик світу, таких як нестабільність, невизначеність, складність і неоднозначність, додалися якісно більш потужні чинники, що вимагають кардинальної зміни парадигми підготовки управлінських та економічних кадрів у нових умовах інформаційного перевантаження, інформаційного забруднення та аналітико-прогностичного колапсу.

Сучасна система економічної підготовки спрямована на формування системи компетентностей фахівця, що надавали б йому можливість правильно оцінювати ситуації та застосовувати різноманітний інструментарій для отримання економічних оцінок, прогнозів і формування на цій основі подальших планів здійснення ефективної економічної діяльності. Не ставлячи під сумнів доцільність використання такого підходу, слід зауважити, що при цьому апріорі приймається постулат про те, що існує стала інформаційна база, на основі якої завжди можна прийняти правильне рішення. Формування професійних компетентностей здобувачів освіти передбачає оволодіння ними цією базою як основою для правильного вибору. Однак випускається з виду той факт, що базова інформація не є сталою характеристикою середовища, її кількість та якість можуть значно змінюватися, а ступінь достовірності далеко не завжди є прийнятним. При цьому компетентностям щодо отримання необхідної інформації, а також формуванню навичок оцінки якості наявних даних увага приділяється недостатня, через що абсолютно коректно застосований економічний інструментарій призводить до помилкових висновків і хибних рішень.

Метою роботи є визначення ролі та можливостей, які надає застосування технологій OSINT (розвідка за відкритими джерелами або пошук даних за відкритими джерелами) в навчальному процесі для формування професійних компетентностей економістів.

Традиційний підхід до професійної підготовки фахівців у сфері економіки передбачає здійснення багатоетапного процесу постановки технічних завдань з відомими вихідними даними, розв'язання яких і призводить здобувача до прогресу в професійному вдосконаленні. Цей процес є багатоітераційним, де кожний наступний крок має фіксувати набутий позитивний досвід, а зростання складності завдань, що досягається збільшенням кількості вихідних змінних, поступово формує систему уявлень про комплекс особливостей економічного середовища, що надалі кристалізується в суб'єктивну модель майбутнього професійного світосприйняття. Однак такий підхід формує ефективну здатність приймати рішення та діяти фактично тільки в умовах повної або ймовірнісної визначеності, що вже не відповідає поточним тенденціям розвитку як професійного середовища, так і вимогам до професійного самоусвідомлення. В реальності економіст все частіше має вирішувати завдання, що базуються лише на фрагментарних відомостях чи навіть за відсутності таких. Через це зростає потреба у розвитку його здатності не тільки проводити аналіз і робити висновки за наявними даними, а й створювати інформаційну базу для такої діяльності, що історично завжди забезпечувалась методами розвідки.

Розвідка як діяльність, що спрямована на отримання інформації про супротивника чи конкурента, яка може бути використана для отримання переваг, як явище існує з давніх давен. Тривалий час використання розвідувальних технологій було прерогативою військових і держави. Проте поступово збільшення доступної інформації, науково-технічний прогрес та зростання інформаційних потреб інших учасників суспільного процесу обумовили подальшу спеціалізацію видів розвідувальної діяльності та сприяли появі тенденції до їх використання в різних галузях, і зокрема – в економічній діяльності. Зокрема, чільне місце в системі формування економічних рішень стали займати конкурентна та аналітична розвідка.

Існують дослідження, які доводять, що в сучасних умовах до 95 % розвідувальної інформації отримуються з відкритих джерел [2], що вказує на важливу роль, яку відіграють вміння та компетентності щодо роботи з відкритими джерелами.

OSINT, за визначенням Д. Стіла, одного з основоположників сучасного підходу до пошуку відкритих даних – це «несекретна інформація, яка була навмисно виявлена, дискримінована, дистильована та поширена на вибрану аудиторію, щоб відповісти на конкретне запитання» [3, с. 129]. На відміну від конкурентної розвідки, що зосереджена на зборі інформації про ділове середовище з метою підвищення конкурентоспроможності, OSINT передбачає збір інформації в значно ширшому контексті економічних завдань. Тобто в широкому розумінні – це сукупність інструментів та технологій цілеспрямованого отримання інформації із загальнодоступних джерел, що надалі може бути використана для прийняття будь-яких управлінських рішень, у тому числі й пов'язаних з економічною діяльністю.

Лутай Р. та Міхаеску А. зазначають, що технології OSINT не являють собою заміну конкурентній розвідці, а фактично є її доповненням, дозволяючи більш ефективно вирішувати саме ті завдання, які залишаються поза фокусом уваги останньої. Вони наголошують, що відкриті джерела дозволяють здійснювати моніторинг конкурентного середовища та формувати прогнози і стратегічні плани, аби постійно перебувати в авангарді [4].

Застосування концепції та технологій OSINT в економіці передбачає перш за все вирішення питань, що пов'язані з економічною безпекою, аналізом ринків та конкурентів, дослідженням споживацької поведінки. Проте ці технології можуть бути застосовані й для збору іншої інформації, яка відсутня у внутрішніх формах звітності підприємства, проте яка може впливати на вибір варіантів організаційної чи економічної поведінки економічних суб'єктів.

Незважаючи на те, що технології OSINT дають можливість широкого використання програмного забезпечення, і зокрема – BigData, основним чинником їх успішного застосування залишається формування дослідницької парадигми сприйняття реальності у людини, яка ці технології застосовує. І це означає, що в системі компетентностей майбутнього економіста технології пошуку відкритих даних мають бути системно інтегровані в світоглядницьку парадигму розуміння професійних та в більш широкому контексті – соціальних процесів.

До переваг, що надає використання OSINT, Т. Докман та Т. Іваніко відносять такі особливості цих технологій, як:

- простота;
- швидкість;
- широке охоплення;

- пошук даних з недавнього минулого;
- безпечність;
- низька вартість;
- збір інформації в реальному часі;
- наявність інформації різними мовами;
- збір інформації з одного місця;
- прості процедури розповсюдження даних;
- аутентифікація / перевірка секретної інформації;
- придатність бізнес-аналітики [5].

Незважаючи на існування застережень деякими науковцями стосовно того, що зростання кількості фейкової інформації може звести нанівець всі переваги OSINT через втрату можливості встановити достовірність інформації [6], і навіть існування заперечення самого факту існування OSINT шляхом доведення, що отримання тієї ж самої інформації може бути здійснене використанням інших традиційних методів збору інформації (Дж. Хатфілд) [7], слід визнати, що OSINT є інтегральним утворенням з ефектом синергичності, внаслідок дії якого це явище неможливо представити у вигляді простої суми інших дослідницьких технологій. Як і будь-яку новітню концепцію, OSINT часто звинувачують в еклектичності та відсутності однозначних алгоритмів пошуку. Проте не слід забувати, що еклектичність – часто лише суб'єктивна неспроможність усвідомити існування системності явища, що може бути отримана в процесі поглиблення знань і вдосконалення практики.

У практичному плані впровадження OSINT в систему економічної підготовки має означати:

- формування компетентностей, пов'язаних з методами підбору джерел для отримання цільової інформації;
- формування умінь і навичок оцінки джерел на достовірність та надійність;
- формування комплексу умінь щодо визначення причинно-наслідкових зв'язків між доступною та цільовою інформацією;
- розвиток компетентностей щодо модифікації комунікацій з метою отримання необхідної інформації під час взаємодії з інформаційними джерелами;
- формування навичок застосування програмного забезпечення для виконання пошуку, аналізу та узагальнення інформації, отриманої із застосуванням технологій OSINT.

У подальших дослідженнях вбачається необхідною побудова моделі ключових компетентностей OSINT з урахуванням специфіки економічної діяльності та визначення можливостей інтеграції даної моделі в навчальний процес до навчальних програм дисциплін дослідницького та професійного спрямування.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Гавкалова Н. Л.

Література: 1. Cascio J. Facing the age of chaos // Medium. URL: <https://medium.com/@cascio/facingthe-age-of-chaos-b00687b1f51d>. 2. Минько О. В., Іохов О. Ю., Оленченко В. Т., Власов К. В. Використання технологій OSINT для отримання розвідувальної інформації. *Системи управління, навігації та зв'язку*. 2016. Вип. 4. С. 81–84. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/suntz_2016_4_22. 3. Steele R. D. Open Source Intelligence // Handbook of Intelligence Studies / J. Loch K. (ed.). New York : Routledge, 2006. P. 129–147. 4. Luțai R., Mihăescu A. Competitive intelligence and open source intelligence – useful tools for competitive business // Bulletin of "Carol I" National Defence University. 2022. Vol. 11 (4). P. 61–68. DOI: 10.53477/2284-9378-22-95. 5. Dokman T., Ivanjko T. Open Source Intelligence (OSINT): issues and trends // Conference: 7th International Conference The Future of Information Sciences INFUTURE 2019: Knowledge in the Digital Age. 2020. DOI: 10.17234/INFUTURE.2019.23. 6. Dobak I. Open Source Intelligence and the Reliability of Data // Conference: 1st Bilsel International Efes Scientific Researches and Innovation Congress 22–23 July 2023. At : Izmir/Turkey, 2023. P. 489–494. 7. Hatfield J. M. There Is No Such Thing as Open Source Intelligence. *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*. 2024. No. 37 (2). P. 1–22. DOI: 10.1080/08850607.2023.2172367.

Тези надійшли до редакції 23.04.2024 р.

